

УДОСКОНАЛЕННЯ АНАЛІЗУ СКЛАДУ ТА СТРУКТУРИ КАПІТАЛУ НА ПРИКЛАДІ ПРАТ «ОДЕСЬКИЙ КОНЬЯЧНИЙ ЗАВОД»

IMPROVEMENT OF ANALYSIS OF THE COMPOSITION AND CAPITAL STRUCTURE ON THE EXAMPLE OF PJSC «ODESSA BRANDY PLANT»

УДК 658.14.17

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct49-56>**Панасюк О.В.**

к.е.н., доцент, доцент кафедри аудиту та економічного аналізу
Університет державної
фіскальної служби України

Ливацька Я.А.

студентка
Навчально-науковий інститут обліку,
аналізу та аудиту
Університету державної
фіскальної служби України

Panasiuk Olga

University of State Fiscal Service of Ukraine

Livatska Yana

Educational and Scientific Institute of
Accounting, Analysis and Audit
University of State Fiscal Service of Ukraine

У статті розглянуто сутність поняття «капітал». Визначено предмет дослідження, яким виступає капітал підприємства, на прикладі об'єкта – приватного акціонерного товариства «Одеський коньячний завод». Розглянуто процес аналізу динаміки та структури капіталу та їхній вплив на фінансово-господарську діяльність ПРАТ «Одеський коньячний завод» протягом 2017–2019 рр. Досліджено, що рівень ефективності господарської діяльності підприємства багато в чому визначається формуванням його капіталу, тому основною метою процесу формування капіталу є задоволення потреби у придбанні необхідних активів і оптимізації його структури для забезпечення найбільш ефективного його використання. У роботі звертається особлива увага на диспропорцію власного та позикового капіталу. Запропоновано заходи щодо оптимізації структури капіталу та підвищення ефективності діяльності підприємства. Під час виконання роботи використуються такі методи дослідження, як коефіцієнтний, вертикальний та порівняльний аналіз, складання аналітичних таблиць. **Ключові слова:** капітал, власний капітал, залучений капітал, структура капіталу, методика аналізу.

В статье рассмотрена сущность понятия «капитал». Определен предмет

исследования, которым выступает капитал предприятия, на примере объекта – частного акционерного общества «Одесский коньячный завод». Рассмотрен процесс анализа динамики и структуры капитала и их влияние на финансово-хозяйственную деятельность ЗАО «Одесский коньячный завод» в течение 2017–2019 гг. Доказано, что уровень эффективности хозяйственной деятельности предприятия во многом определяется формированием его капитала, поэтому основной целью процесса формирования капитала является удовлетворение потребности в приобретении необходимых активов и оптимизации его структуры для обеспечения наиболее эффективного его использования. В работе обращается особое внимание на диспропорцию собственного и заемного капитала. Предложены меры по оптимизации структуры капитала и повышению эффективности деятельности предприятия. Во время выполнения работы используются такие методы исследования, как коэффициентный, вертикальный и сравнительный анализ, составление аналитических таблиц.

Ключевые слова: капитал, собственный капитал, привлеченный капитал, структура капитала, методика анализа.

The article investigates that in the conditions of the world financial crisis and unstable economy the activity of the enterprise depends on the amount of capital and its structure. The essence of the concept of "capital" is considered and determined that it is a set of monetary, tangible and intangible assets of the enterprise, which are mobilized from various sources and participate in operational and investment processes to generate income and maximize the market value of enterprise assets. The process of analysis of the dynamics and structure of capital and their impact on financial and economic activities on the example of PJSC "Odessa Cognac Plant" during 2017–2019. Ensuring efficient use of capital in the enterprise is one of the most important tasks of financial management, and the high role of capital in economic development of the enterprise and ensuring the satisfaction of the interests of the state, owners and staff, defines it as the main object of financial management of the enterprise. It is investigated that the level of efficiency of economic activity of the enterprise is largely determined by the formation of its capital, so the main purpose of the capital formation process is to meet the need to acquire the necessary assets and optimize its structure to ensure its most efficient use. The structure of capital is determined, which determines aspects not only of financial, operational and investment activities, but also primarily affects the financial condition of the enterprise, solvency, income, liquidity and profitability. In the course of the analysis it is investigated that the capital structure of the enterprise is formed at the expense of both internal and external sources that is caused both by features of financial development of the enterprise, and the financial market of the country. The paper pays special attention to the disproportion of equity and debt capital, which in turn leads to a slow pace of enterprise development, low capital turnover and imbalance between profitability and capital risks. Measures to optimize the capital structure and increase the efficiency of the enterprise are proposed. During the implementation of such research methods as coefficient, vertical and comparative analysis, compilation of analytical tables are used.

Key words: capital, equity, borrowed capital, capital structure, methods of analysis.

Постановка проблеми. Для здійснення фінансово-господарської діяльності кожне підприємство повинно володіти певним набором економічних ресурсів. Розвиток ринкових відносин привів до появи цілої низки нових економічних об'єктів обліку та аналізу, одним з яких є капітал підприємства. Капітал висловлює загальну величину коштів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах, які вкладені в активи підприємства.

Щодо структури капіталу, то вона впливає на фінансовий стан підприємства, на його платоспроможність, ліквідність, величину доходу та рентабельність. Таким чином, актуальність цієї теми

зумовлена насамперед роллю капіталу в економічному розвитку підприємства.

У наш час багато підприємств не мають у своєму розпорядженні достатньої кількості коштів, які можна було би спрямувати на розширення виробництва, модернізацію та автоматизацію обладнання, погашення боргів і зобов'язань, створення нових проектів тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню теоретичних проблем аналізу капіталу підприємства приділяли багато уваги такі вчені, як: А.І. Алексєєв, О.І. Волков, І.Т. Балабанов, Г.В. Савицька, І.Н. Чуєв, П.Ф. Парамо-

нов, Х. Ширенбек, С. Панкевич, С. Запольська, В.П. Грузинов та багато інших.

Постановка завдання. Мета роботи – виявити основні проблеми формування капіталу підприємства та на основі цих проблем запропонувати напрями вдосконалення структури капіталу підприємства.

Для здійснення вказаної мети потрібно вирішити основні завдання:

- визначити економічну сутність поняття «капітал»;
- надати загальну характеристику структури капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод»;
- визначити найбільш проблемні аспекти формування структури капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод»;
- визначити найбільш оптимальну структуру капіталу підприємства;
- розкрити методику аналізу капіталу підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Важливим компонентом успіху будь-якого бізнесу є капітал підприємства. Він є складним, фундаментальним, багатоаспектним і ще не досить вивченим економічним явищем.

Трактування поняття капіталу та його видів має дуже багато розбіжностей. Одні автори під капіталом підприємства розуміють запас благ у грошовій та негрошовій формі, які приносять дохід своєму власнику на основі самозростання, інші трактують капітал як інвестиційні ресурси, які створені працею людини і які не задовольняють потреби людини, але використовуються у виробництві товарів та послуг (сировина, матеріали, будівлі, обладнання, транспортні засоби тощо).

Шотландський економіст А. Сміт трактував поняття капітал як частину запасів, від якої очікується отримати дохід. Д. Рікардо охарактеризував капітал як частину багатства країни, що використовується у виробництві і є її капіталом [1, с. 98]. Т. Мальтус вважав, що «капітал – це така частина запасу країни, яка утримується або застосовується з метою отримання прибутку під час виробництва та розподілу багатства» [2, с. 289].

Розглянемо процес аналізу структури капіталу та його вплив на фінансово-господарську діяльність на прикладі ПрАТ «Одеський коньячний завод», яке вперше на території нашої країни почало виготовляти коньяки за класичною французькою технологією та є одним із найпотужніших підприємств галузі в Європі.

Для того щоб здійснити аналіз структури капіталу, необхідно зробити аналіз пасиву балансу, де будуть відображені всі джерела фінансування підприємства. Інформація, яка наводиться в пасиві балансу, дає нам змогу визначити, які зміни відбулися в структурі залученого та власного капіталу, скільки короткострокових та довгострокових позик залучено в оборот підприємства, пасив балансу також показує, звідки взяли кошти та кому підприємство зобов'язане за них.

У таблиці 1 наведені результати аналізу динаміки джерел капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2017–2019 рр. Як бачимо, власний капітал підприємства у 2019 році становить 138 334 тис. грн., порівняно з 2018 роком цей показник зріс на 3932 тис. грн. Збільшення власного капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» є позитивним чинником і говорить нам про ріст фінансової стійкості підприємства. Водночас для здійснення своєї діяльності у 2019 році ПрАТ залучило на 126 045 тис. грн. менше позикових коштів, ніж у 2018 році. Для порівняння, у 2018 році цей показник становив 913 447 тис. грн.

Щодо загального капіталу, то цей показник у 2019 році становив 925 736 тис. грн., у 2018 – 1 047 849 тис. грн., а у 2017 – 798 247 тис. грн. Тому можна зробити висновок, що показник загального капіталу у 2018 році був найбільшим.

Зниження власного капіталу наамперед свідчить про те, що на самому підприємстві збільшується фінансовий ризик. Наявність великої суми залученого капіталу може призвести до порушення стабільності підприємства, а також до зниження фінансової стійкості підприємства [3, с. 25–27].

Для будь-якої організації стабільним є зростання як залученого, так і власного капіталу. На рис. 1 можемо побачити динаміку джерел капіталу акціонерного товариства за останні три роки. Як бачимо, найбільша сума позикового капіталу у 2019 році. Це може свідчити про укладення нових кредитних договорів, про збільшення суми короткострокової та довгострокової кредиторської заборгованості.

За даними таблиці 2 можна підвести підсумок, що найбільшу вагу в структурі капіталу підприємства у 2019 році має залучений капітал, який становить аж 84,06%. Частка власного капіталу у 2019 році становить 14,94%. Не набагато,

Таблиця 1

Аналізу динаміки джерел капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» за період 2017–2019 рр.

Джерела капіталу	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Зміни в абсолютних величинах 2019 р. від		Темпи зростання (зниження) 2019 р. у % до	
				2017 р.	2018 р.	2017 р.	2018 р.
Власний капітал	141391	134402	138334	-3057	3932	-2,16	2,93
Залучений капітал	656856	913447	787402	130546	-126045	19,87	-13,80
Разом	798247	1047849	925736	127489	-122113	15,97	-11,65

Джерело: складено автором за даними [6]

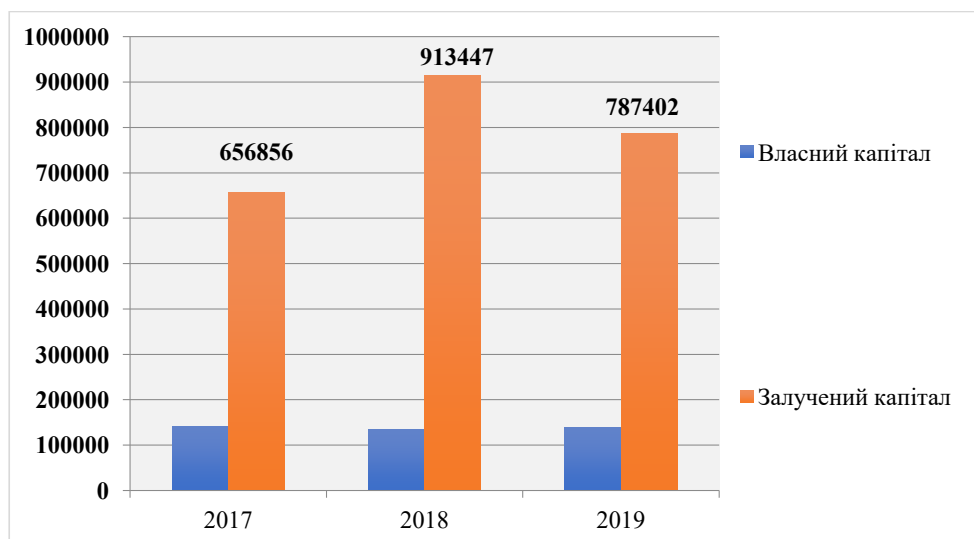


Рис. 1. Динаміка джерел капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» за період з 2017 по 2019 р. [6]

але все ж кращою була ситуація у 2017 році, тоді відсоток залученого капіталу становив 82,29, а власний капітал відповідно 17,71%. Далі необхідно провести аналіз ефективності використання капіталу підприємства. Основним методом такого аналізу є коефіцієнтний метод. Зазвичай його використовують різні групи користувачів підприємства, такі як: економісти, менеджери, аналітики та інвестори.

Коефіцієнтний аналіз капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» наведений у таблиці 3.

Отже, розрахувавши всі необхідні показники, можемо сказати, що коефіцієнт фінансового левериджу у 8 разів перевищує нормативне значення ($\leq 0,25$) у всьому аналізованому періоді. У 2019 році

цей показник становив 2,10, у 2018 – 2,54, а у 2017 – 2,48. Це означає, що товариство на пряму залежить від довгострокових зобов'язань, і такий рівень цього показника є досить небезпечним для акціонерного товариства, тому що призводить до нестабільної діяльності.

Якщо говорити про коефіцієнт фінансової незалежності, то він також є меншим за нормативне значення ($\geq 0,5$; $0,5-0,8$) і становить у 2019 році 0,15. У 2018 простежується зменшення цього показника на 0,2, він становить 0,13, а у 2017 показник становив 0,18. Це означає, що ПрАТ «Одеський коньячний завод» зможе профінансувати частину своїх активів за рахунок власних фінансових ресурсів у 2019 році лише на 15%, у 2018 – на 13%, і у 2017 – на 18%.

Таблиця 2

Структура капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» у відсотковому значенні

Показники	2017 р.	Питома вага (%)	2018 р.	Питома вага (%)	2019 р.	Питома вага (%)
Власний капітал	141391	17,71	134402	12,83	138334	14,94
Залучений капітал	656856	82,29	913447	87,17	787402	85,06
Разом	798247	100	1047849	100	925736	100

Джерело: складено автором за даними [6]

Таблиця 3

Коефіцієнтний аналіз структури капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2017–2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Зміни 2019 року до	
				2017 р.	2018 р.
Коефіцієнт фінансування	0,22	0,15	0,18	-0,04	0,03
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,18	0,13	0,15	-0,03	0,02
Коефіцієнт фінансової стійкості	0,62	0,45	0,46	-0,16	0,01
Коефіцієнт інвестування	1,34	1,60	1,89	0,55	0,29
Коефіцієнт фінансового левериджу	2,48	2,54	2,10	-0,38	-0,44
Коефіцієнт співвідношення ВК та ЗК	4,65	6,80	5,69	1,05	-1,10

Джерело: складено автором за даними [6]

Беручи до уваги коефіцієнт фінансування, бачимо, що він показує нам здатність відповідати за свої короткострокові та довгострокові зобов'язання. Нормативним є значення не менше за 0,8 та більше 1 [4, с. 982]. У нашому разі ці показники також є меншими за норму.

Коефіцієнт співвідношення власного та залученого капіталу дає можливість зрозуміти, наскільки акціонерне товариство є залежним від зовнішніх кредиторів. Чим вище значення цього показника, тим більше позик у акціонерного товариства і тим ризиковіша ситуація, яка в майбутньому може призвести до банкрутства. За проведеними розрахунками, у 2019 році цей показник становив 5,69. У 2018 значення показника було більшим за значення 2019 року на 1,10 і становило 6,80.

Щодо коефіцієнта фінансової стійкості, то він нам говорить про те, наскільки компанія залишиться платоспроможною в майбутньому. Тобто яку частину активів підприємство зможе профінансувати за рахунок залученого та власного капіталів на довгостроковій основі. Норма для цього показника становить < 3. У нас ці показники також є вищими за норму і становлять у 2019 році 0,46, у 2018 році показник зменшився на 0,01 порівняно з 2019-м, і у 2017 році цей показник мав найбільше значення і становив 0,62.

Отож, на основі коефіцієнтного аналізу ми можемо зробити висновок, що майже всі показники є або більшими, або меншими за нормативні значення. Це говорить нам про те, що ПрАТ «Одеський коньячний завод» має великі суми кредиторської заборгованості, і це створює велику загрозу для подальшої стійкості товариства, тому необхідно вжити заходів щодо її підвищення.

Головною причиною нестабільної діяльності підприємства є незадовільна структура капіталу підприємства та недостатня кількість оборотних коштів. У такій ситуації основним, на що підприємство має спрямувати свої сили, має бути розроблення та впровадження ефективних заходів, які покращать фінансовий стан компанії.

Для покращення аналізу структури капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» необхідно встановити єдину методичку оцінки фінансової стійкості підприємства, оскільки вона взагалі відсутня.

Також великою проблемою є диспропорція в структурі капіталу, позиковий капітал значно перевищує власний. Тому можна виділити основні ознаки, які викликані диспропорцією структури капіталу:

- повільний темп розвитку компанії;
- невеликий темп обороту капіталу;
- незбалансованість між ризиками та доходністю капіталу;
- показник вартості компанії протягом декількох періодів не зазнав істотних змін.

Згодом така диспропорція у структурі капіталу компанії може призвести до нестачі фінансових

ресурсів, до втрати фінансової стійкості та до руйнування ефекту «синергії» діяльності, яка веде до появи інших факторів кризового стану компанії.

Ключовою є проблема фінансового аналізу щодо оптимального співвідношення власного та позикового капіталу. Вчені по-різному оцінюють оптимальність співвідношення цих капіталів – хтось як 60:40, хтось як 70:30. Але зазвичай власники компаній дотримуються співвідношення 50:50 [5, с. 304]. Підприємства мають визначати це відношення у взаємозв'язку зі структурою свого основного та оборотного капіталу, зі швидкістю оборотності оборотних активів та інших факторів. Аналіз структури власного і позикового капіталу необхідний для оцінювання раціональності джерел фінансування діяльності підприємства та його ринкової стабільності. Цей чинник є дуже важливим, особливо для зовнішніх користувачів інформації (інвесторів, постачальників ресурсів), у зв'язку з визначенням ступеня фінансового ризику і для самого підприємства під час обґрунтування фінансової стратегії.

Залучати позикові кошти в оборот компанії є нормальним явищем, тому що це допомагає покращенню фінансового стану підприємства, але не на тривалий час і за умови, якщо кошти не будуть заморожуватися на довготривалий період в обороті та будуть своєчасно повертатись. Адже в протилежному разі виникне прострочена кредиторська заборгованість, яка може призвести до застосування різних санкцій, штрафів та до погіршення фінансового стану підприємства.

Висновки з проведеного дослідження. Підводячи підсумки проведеного дослідження аналізу структури капіталу підприємства на прикладі ПрАТ «Одеський коньячний завод», можна зробити такі висновки.

Капітал є одним із факторів, який має певний вплив на здатність конкурувати продукції та самої організації. Правильна та результативна діяльність, яка здійснюється компанією щодо капіталу, відкриває більш ширші можливості у просуванні продукції та завоюванні нових місць збуту на ринку.

Головним завданням формування капіталу підприємства є оптимізація його структури та визначення основних проблем формування самої структури капіталу, а саме визначення оптимального співвідношення залученого та власного капіталу.

Підприємство, яке використовує залучений капітал, може мати набагато більший фінансовий потенціал у своєму розвитку. Але є і друга сторона медалі: тут зростає загроза банкрутства та фінансового ризику. Тому необхідно об'єктивно оцінювати всі за і проти під час поєднання цих двох видів капіталу.

Проаналізувавши фінансово-господарську діяльність ПрАТ «Одеський коньячний завод» за 2017–2019 роки, можна зробити такі висновки:

- загальний капітал у 2019 році зменшився на 122113 тис. грн. порівняно з 2018 роком;

– у структурі капіталу підприємства переважає позиковий капітал;

– власний капітал у 2019 також зменшився порівняно з 2018 роком і становить 90 594 тис. грн.

Аналіз структури власного капіталу підприємства показав, що на протязі всіх аналізованих років у структурі капіталу переважає така стаття, як додатковий капітал, питома вага якого на протязі трьох років перевищує 30%.

Щодо аналізу ефективності використання капіталу ПрАТ «Одеський коньячний завод» можна зробити висновок, що:

– коефіцієнт фінансування у 2019 році збільшився на 0,03 порівняно з 2018 роком;

– коефіцієнт фінансової незалежності у 2019 році також зріс на 0,02 порівняно з 2018 роком;

– коефіцієнт структури позикового капіталу у 2019 році взагалі не зазнав змін;

– коефіцієнт концентрації залученого капіталу зменшився на 0,02 у 2019 році;

– коефіцієнт співвідношення залученого та позикового капіталу у 2019 також зменшився, але вже на 1,10.

Для покращення фінансового стану ПрАТ «Одеський коньячний завод» необхідно:

– зменшити рівень кредиторської заборгованості до рівня, який би формував ліквідність діяльності та власної безпеки;

– зменшити питому вагу кредиторської заборгованості за наступні три місяці;

– використовувати факторинг для пошуку грошових коштів для зміни структури капіталу.

Отже, можна сказати, що капітал відіграє найважливішу роль у розвитку акціонерного товариства задля забезпечення інтересів власників, держави та самих працівників і є основним об'єктом у фінансовому управлінні підприємства.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Смит А. Исследование о природе и причинах богатства народов. Москва : Россия, 1962. 98 с.

2. Мальтус Т.Р. Опыт о законе народонаселения. Москва : Директ-Медиа, 2012. 289 с.

3. Дорош Н.І., Борук Г.О. Проблеми обліку власного капіталу України в умовах ринкової економіки. *Науково-практичний журнал*. Київ, 2014. № 2. 25–27 с.

4. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік, оподаткування і звітність. Київ : Алерта, 2013. 982 с.

5. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз : навчальний посібник. Тернопіль : ТНЕУ, 2016. 304 с.

6. ПрАТ «Одеський коньячний завод». URL: <https://smida.gov.ua/db/prof/00412056> (дата звернення: 18.11.2020).

REFERENCES:

1. Smit, A. (1962) Issledovanie o prirode i prichinax bogatstva narodow [Research on the nature and causes of the wealth of nations]. Moscow: Russia. (in Russian)

2. Malthus T.R. (2012) Opyt o zakone narodonaseleniya [Experience of the law of population]. Moscow: Direct-Media. (in Russian)

3. Dorosh N.I., Boruk H.O. (2012) Problemy obliku vlasnoho kapitalu Ukrainy v umovah rynkovoї ekonomiky [Problems in the form of equity of Ukraine in a market economy]. *Naukovo-praktychnyi zhurnal*. Kyiv, no. 2, p. 25–27.

4. Tkachenko N.M. (2013) Bughalterskyi finansovyi oblik, opodatkuvannya i zvitnist [Financial accounting, taxation and reporting]. Kyiv: Alerta. (in Ukrainian)

5. Luchko M.R., Zhukevych S.M., Farion A.I. (2016) Finansovyi analiz [Financial analysis]. Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)

6. PrAT «Odeskyi konyachnyi zavod». Available at: <https://smida.gov.ua/db/prof/00412056> (accessed 18 November 2020).